

Международен уебинар на тема „Идеи отвъд границите: форум за млади изследователи 2026“ се проведе в Българската академия на науките. Онлайн събитието включва интердисциплинарни лекции на млади учени от БАН, които споделят изследователски опит и познания със студенти от Университета „Лок Язрути Кендра“ от Индия. Д-р Пламен Петков от Департамента по психология в Института за изследване на населението и човека на БАН представи свое изследване „Доверието като противодействие на тревожността. Межкултурна адаптация и психометрична валидизация на скалата за доверие в близките взаимоотношения на Ремпел, Холмс и Зана (1985) в България“.

Зина СОКОЛОВА

Пламен Петков започва научната си кариера малко по-късно поради простата причина, че има известно забавяне от завършване на средното образование до продължаването в университет. Преди да вземе окончателно решение, той пробва да работи различни неща, за да се ориентира какво точно иска. Привлича го психологията, която му е доста интересна, а в момента е и много популярна. Тя засяга всеки човек по някакъв начин. И поради тази причина решава, че това е най-доброто поле, в което може да се изяви. Преди това 2 години учи в Лесотехническият университет, но бързо разбира, че това не е неговото призвание. Сега се чувства добре, където е. Смята, че психологията е необятна и много интересна.

Когато почва да следва психология Пламен Петков, както и повечето студенти в тази специалност, се насочва към клинична психология. Но впоследствие вижда, че за него много по-подходяща е социалната психология. Младият учен изследва групите, отделния индивид в тях. Интересува се от това как индивидът влияе върху групите, как групата влияе върху индивида. Но не се отказва от идеята да бъде и терапевт. По тази причина завършва и обучението си за психотерапевт.

„Според мен, както е важно да знаем клинична психология, за да върви терапевтичният процес, също така е много важно да познаваме много добре и социалната психология – казва Пламен Петков. – Поради простата причина, че не живеем изолирано от обществото и е хубаво да виждаме как то влияе върху изборите ни, върху несъзнаваните модели, които имаме, как се е оформило спрямо тях.“

Младият учен си дава сметка и че точно социалната психология много му помага и в психотерапевтичната практика. За уебинара избира да говори по темата на дисертацията, която се фокусира върху доверието. А както виждаме и по цял свят, и конкретно в България, има сериозен спад на доверието между индивидите в обществото. И поради тази причина в дисертацията той разглежда какви са детерминантите, какви са причините да възникне доверие между двама човека. Научният труд разглежда именно тези причини между приятели и между делови партньори, тоест в организационна среда. Изследването, което представя на уебинара, е свързано с доверието в интимните взаимоотношения.

За целта на своето проучване той използва въпросник, който определя нивото на доверие в интимната връзка. Това е отделен проект от дисертацията, но би било едно идеално допълнение към това, което вече е разглеждал.

Основната част е именно за детерминантите в междудличностното доверие, като там изследванията са насочени към това какво всъщност ни кара да се доверим на другия и какво кара пък другият да се довери на нас. Кое причинява разпада на доверието? Кои са най-честите причини за възникването на доверие или за загубата на доверие?

Доверието е спойката, лепилото на обществото

Прекаленото обгрижване на детето го прави несигурно и безпомощно

Надеждност и съгласуваност

Българската адаптация значително превъзхожда оригиналната канадска валидация от 1985 г. по показателите за вътрешна съгласуваност.

Интерпретация: Скалата демонстрира „отлична“ надеждност. Високата корелация между елементите подсказва за дълбок културен консенсус относно определянето за доверие в България.

Д-р Пламен Петков представя изследване, свързано с доверието в интимните взаимоотношения

„В началото изследването на доверието ми беше доста далечна тема. Но в един момент, просто когато започнах да правя литературния обзор, видях всъщност, че в литературата доверието се определя като спойка, като лепило на обществото“, казва ученият.

Изследването показва, че преживяванията в юношеството предопределят да имаме или не доверие в хората. А според утвърдени теории е много важно как си взаимодействаме с родителите си. Това е абсолютен показател. Основата, от която се тръгва.

Но във времето преживяванията, които сме имали с родителите, все повече отстъпват място на социалната група, на приятелите. И тази динамика, която възниква, определя след това дали ще имаме по-високо или по-ниско доверие в останалия свят.

Това важи за приятелските отношения.

Докато в организационна среда се гледа по-скоро благонадеждността на служител. Това е основният фактор – доколко колегите, с които човек работи, са благонадеждни и може да се разчита на тях. Това е по-скоро нещо, което определя дали ще имаме доверие в колегите си.

За целите на изследването д-р Петков пуска анкета в социалните мрежи. Откликват много хора и това всъщност е един от показателите, че хората искат да имат пръст в това да се разкрие един научен факт. От получените резултати д-р Петков отбелязва факта, че свръхпротективните родители допринасят детето да няма високо доверие в другите хора извън семейството.

Това е доста контрапродуктивно поради простата причина, че според теориите колкото повече родителите обгрижват детето, подготвяйки го да се справя в обществото, толкова по-ниско доверие има то към околния свят и съответно по-трудно се справя. И родителите всячески се опитват да го предпазват. Това може би е културна особеност специално за България, но данните са такива. И детето изстрава доста несамостоятелно, което е сериозен проблем. То е несигурно във външна среда и разчита само на семейството.

В България семейството е основна единица и всичко пренасяме към него. Съветваме се за всичко със семейството и този модел реално все още съществува. Той е част от развитието на човека, но въпросът е как да се избегне ефектът от свръхпротекцията и пораждането на недоверие. Когато детето е малко, е нормално да бъде закриляно. Но това трябва да намалява с времето.

Следващата крачка на учения е да изследва как травматата, която се пренася през поколенията, влияе в момента на нивата

на доверие в България.

„Интересно ми е от различни периоди в българската история как травматичните събития, които са се случвали на хората, се пренасят от поколение в поколение и как това в момента влияе на нивата на доверие между нас. А нещата са много по-сложни, отколкото ги определяме. А и в психологията няма абсолютно лошо и абсолютно добро, винаги е смесено“, обяснява д-р Петков.

Според учения е важно да открием тези фактори, които в момента, в конкретната ситуация, в конкретното време подкрепят това да може едно общество, в случая българското, не просто да съществува, а да процъфтява. И кои са тези фактори, които спират това процъфтяване, този начин на растеж на обществото.

„Искам да видя всъщност доколко в момента тези травми спират това процъфтяване и доколко може да се повлияе върху тях“, подчертава д-р Петков.

И когато има доверие между хората, това способства и за социалния капитал на даденото общество. А когато доверието е ниско, съответно хората са по-разединени. Всеки живее в собствения си свят, в собствения си балон и връзката между хората се нарушава.

„Моят научен ръководител професор Йоланда Зографова е разглеждала това, но и тази тема в България не е толкова дълбоко изследвана – казва Пламен Петков. – Някои източници също показват, че колкото е по-високо доверието в институциите, толкова по-високо е и междудличностното доверие в обществата, в което има логика.“

И още нещо, което прави впечатление на учения, защото той използва няколко скали, няколко въпросника в самото изследване, има и скала за конформизъм. Резултатите показват, че колкото повече се поставя под въпрос нормите на групата, толкова по-високо доверие вдъхнава в отсрещния човек. Или иначе казано – колкото повече не приемаме като чиста монета нормите на дадена група или на даден човек, толкова по-високо доверие той ни гласува на нас, толкова повече му вдъхнава доверие на този човек.

Не е ли парадоксално? „Ами според мен има логика, защото, ако приемем, че нашето общество все пак клони към индивидуализъм, колкото и да се посочва, че е конформистко и така нататък, все пак поколенията започват да се променят и все повече започваме да клоним към индивидуализъм“, казва д-р Петков.

Конвергентна валидност

-0.861

Spearman's Rho (ρ)

$p < .001$

Противоположност срещу тревожност

Съществува много силна отрицателна корелация между доверието в интимната връзка (**Trust (zT)** и тревожността, привързаност**Anxious Attachment (zRS)**.

В българската извадка, междудличностното доверие е основната основа на сигурността във взаимоотношенията; с нарастването на доверителната тревожност, свързана с привързаността, изчезва.

„Доверието е крайният казус... в България то е цялата основа.“